

HISTORIA PRAWA REPETYTORIUM)

TEMAT 13: KARY PUBLICZNE I PRYWATNE

Kara była dolegliwością dla sprawcy przestępstwa, stanowiąc potępienie osoby sprawcy i jego czynu. Pierwotnie miała ona wymiar religijny, stanowiąc pokutę za obrazę bóstwa, jako twórcy sprawiedliwości. Równie istotny był wymiar sprawiedliwościowy kary, będący odwetem za naruszenie czyjegoś dobra. Odwet ten przybierał postać talionu wyrażony zasadą „oko za oko” lub też postać kary odzwierciedlającej (ucięcie ręki za kradzież). Z czasem celem kary stało się zapobieganie popełnianiu przestępstw w przyszłości. Ten prewencyjny charakter kary miał na celu odstraszenie społeczeństwa od popełniania przestępstw i odstraszenie samego sprawcy, początkowo przez jego eliminację, później przez resocjalizację.

W początkach polskiej państwowości, jako relikwiny wspólnoty rodowo-plemiennej podstawową formą kary o charakterze prywatnym była krwawa zemsta. Dotykała ona nie tylko sprawcy, ale również członków jego rodu (rodziny). Ponieważ krwawa zemsta anarchizowała życie społeczne i zagrażała porządkowi ustalonym przez władzę państwową zaczęto ją systematycznie ograniczać zarówno przedmiotowo, jak i podmiotowo. Prawo jej zastosowania ograniczono więc do przypadków męzobójstwa, a ponadto zawężono krąg osób wobec których można ją było zastosować i czas, w którym można ją było zastosować. Ostatecznie zakaz jej stosowania, jako formy dochodzenia sprawiedliwości, wprowadzono w XVI wieku.

Ograniczeniu krwawej zemsty sprzyjała praktyka zawierania ugody między zwaśnionymi stronami. Jednaniem stron obejmowało tzw. pokorę sprawcy czyli jego prośbę o przebaczenie oraz okup, wyrażony odpowiednią sumą pieniędzy.

Okup, będący elementem jednania, stał się podstawą do rozwoju kar pieniężnych, które zaczęto określać mianem kar kompozycyjnych. Ich istotą było to, że stosowano je w odniesieniu do przestępstw prywatnych, że można nią było zastąpić każdą karę na życiu i ciele oraz to, że miały te kary pieniężne charakter alternatywny. Ta alternatywność oznaczała, że w przypadku ich nieuiszczenia stosowano orzeczoną karę na życiu i ciele.

Początkowo kary pieniężne ustalano indywidualnie, z czasem pojawiły się ich urzędowe taryfy. Karę pieniężną za zabójstwo określano mianem główszczyzny, a za uszkodzenie ciała – nawiązką. Kary kompozycyjne i ich wysokość uwzględniały przynależność stanową sprawcy i ofiary przestępstwa. Wyższe były one wobec szlachty, niższe w stosunku do chłopów. Za zabójstwo szlachcica początkowo główszczyzna wynosiła 60 grzywien, a za zabójstwo chłopca 30 grzywien. O połowę niższa była nawiązka, którą wymierzano za zranienie, mutylację lub pobicie.

Kary prywatne (pieniężne) zaczęły tracić na znaczeniu w czasach nowożytnych, gdy nastąpił wzrost znaczenia zasady publicznoprawnej, w świetle której coraz większą liczbę przestępstw zaczęto zaliczać do publicznych, za które wymierzano kary publiczne.

HISTORIA PRAWA REPETYTORIUM)

Konsekwencją pojawienia się przestępstw, które traktować zaczęto jako publiczne było wykształcenie się kar zwanych publicznymi. Wymierzano je za przestępstwa naruszające interes ogólny oraz za przestępstwa prywatne, w przypadku gdy sprawca się od nich nie wykupił.

Do kar publicznych zaliczano:

karę śmierci zwykłą: (ścięcie lub powieszenie) i kwalifikowaną (karę ze szczególnym udręczeniem),

kary mitylacyjne czyli okaleczające,

kary cielesne: chłosta, pręgierz, piętnowanie,

kary na czci: proskrypcja, infamia, banicja,

kary majątkowe: konfiskata majątku i grzywna wymierzana za złamanie miru,

kary pozbawienia wolności: wieży dolnej i górnej oraz więzienia

Literatura:

- D. Makiła, Historia prawa w Polsce, Warszawa 2008, s. 45-51; 262-274.
- J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrak, Historia ustroju i prawa polskiego, Warszawa 2009, s. 181-187; 293-297.
- T Maciejewski, Historia ustroju i prawa sądowego Polski, Warszawa 2003, s. 168-175.